

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ, РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА, ДЕМОГРАФІЯ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 332.13 : 330.13

*Пуцентайло П.Р.,
д-р екон. наук, професор,
Гуменюк О.О.,
канд. екон. наук, доцент,
Тернопільський національний економічний університет*

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМИ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток регіону визначається складною системою чинників, серед яких важливе значення має цільова орієнтація, спрямованість на вирішення найбільш важливих соціально-економічних проблем конкретного регіону. Врахування сукупного впливу науково-технічних, економічних, соціальних і політичних чинників, що визначають розвиток регіону, вимагає застосування нових підходів і методів. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває використання методів стратегічного управління економічного розвитку на рівні регіонів.

Трансформація соціально-економічної структури регіону в певному напрямку вимагає від регіональних органів державної влади і управління чіткого бачення перспективи розвитку і стримуючих його чинників, оскільки зростає значення процедури вироблення завдань і самого процесу формування концепції розвитку регіонів у сучасних умовах, що характеризуються високим динамізмом розвитку і глобальністю фінансово-економічних криз. Тому важливого значення набуває розгляд стратегічного управління розвитком регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розробки стратегії економічного розвитку регіонів досліджували такі вчені: Г. І. Башнянин, М. П. Бутко [1], А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, Б. М. Данилишин, М. І. Долішній, Я. А. Жаліло [2], І. О. Ртищева [3], В. П. Мікловда [4], І. Р. Михасюк, Г. Л. Монастирський [5], Б. Я. Панасюк, С. М. Панчишин, А. М. Стельмащук [6], Л. М. Шабліста, О. В. Шибаніна [3], Б. О. Язлюк [7], Л. І. Яковенко та ін. Аналіз наукових джерел дає змогу дійти висновку, що в даний час стратегічне управління економічним розвитком регіонів набуває актуальності для розвитку країни в цілому, адже входження України до Європейського Союзу зумовлює стратегічне управління регіоном. Проте нині існують ще багато не вирішених проблем, котрі вимагають теоретичного, методологічного і практичного їх вирішення.

Постановка завдання. Метою статті є формування програми стратегії економічного розвитку регіону у контексті створення кластеру з підтримки аграрного бізнесу та забезпечення його стабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегічне управління – це управлінська діяльність, спрямована на досягнення поставлених цілей в умовах нестабільного, конкурентного, ринкового середовища, що передбачає аналіз стану регіону, стратегічне планування і реалізацію обраної стратегії.

Стратегія – це мистецтво економічного, політичного і суспільного керівництва масами, яке має визначити головний напрям їхніх дій і вчинків [8, с. 1399]. При цьому стратегія економічного розвитку регіонів – це загальний напрямок досягнень цілей, деяка узагальнююча модель дій, необхідних для досягнення поставлених цілей управління на основі обраних критеріїв (показників) та ефективного розподілу ресурсів. Стратегія відіграє подвійну роль. З одного боку, вона є останньою ланкою в ланцюжку цільових орієнтирів: місія – бачення – цілі – стратегія (цільовий аспект), а з іншого – початковою ланкою в ланцюжку способів досягнення цілей: стратегія – стратегічний план – програма – проект (реалізаційний аспект).

Окрім автори трактують стратегічне управління як визнаний у світовій практиці елемент в системі регіонального управління та регулювання, що дозволяє створювати умови для перспективного розвитку та приймати поточні рішення з урахуванням стратегічних цілей. Реалізація стратегії можлива при спільному впливі всієї сукупності управлінських рішень і реалізації поетапних дій, виконуваних різними цільовими групами та окремими особами [2, с. 6]. Стратегія соціально-економічного розвитку регіону реально здійсненна тільки в якості невід'ємної узгодженої частини

стратегії соціально-економічного розвитку країни та економічного району. Водночас вона набуває змісту і значення як інтеграційна індикативна стратегія для мікроекономічних одиниць самого регіону і спрямовує інші суб'єкти господарювання різного масштабу із зовнішнього середовища (ТНК, інтеграційні союзи і альянси, міжнародні організації тощо) [9, с. 569]. Тобто, це сукупність програм, принципів, методів і прийомів, за допомогою яких керівництво планує розвиток певної соціально-економічної системи на середньострокову або довгострокову перспективу. Зміст стратегічного управління соціально-економічним розвитком регіону полягає в певному відході від управлінського раціоналізму, від початкового переконання, що сталий соціально-економічний розвиток регіональної системи визначається, перш за все, раціональною організацією за рахунок виявлення внутрішніх резервів, підвищення ефективності використання всіх видів ресурсів регіону, зокрема: природного, трудового, виробничого, науково-технічного, інфраструктурного потенціалу, обґрунтування пріоритетів соціального й економічного розвитку і проблем, на вирішення яких будуть спрямовані управлінські зусилля. Стратегічне управління соціально-економічним розвитком регіону може здійснюватися за допомогою різноманітних стратегій, програм, конкретних дій і одноразових управлінських рішень. Функція соціально-економічного розвитку стає в сучасних умовах все більш значущою. Особливого значення набуває вона в період кризи, коли до традиційних питань соціально-економічного розвитку приєднуються питання формування і розвитку ринкової інфраструктури і подолання кризових явищ.

Таким чином, поняття «стратегічне управління» – це управління відповідно до обраної стратегії розвитку. Суб'єктом управління виступають місцеві органи влади, котрі визначають розвиток регіону у взаємозв'язку із загальною національною стратегією розвитку. Система стратегічного управління дає змогу ефективно управляти економікою в умовах невизначеності зовнішніх і внутрішніх чинників і параметрів економічного розвитку. Стратегія визначає напрямки майбутнього розвитку регіону, яким місцева громада буде слідувати в довгостроковій перспективі, закладає основу для розробки програм економічного розвитку території, цільових програм і проєктів, пов'язаних з реалізацією стратегії, вирішенням питань локального характеру, розвитком територіальних спільнот базового рівня. Сутнісна специфіка стратегічного управління, на відміну від інших методів управління економічним розвитком регіону, полягає в прийнятті та реалізації управлінських рішень на основі розробки і офіційної легітимізації стратегії розвитку регіону. Для регіону стратегія довгострокового розвитку – це інструмент цілеспрямованого впливу регіональних органів влади на основних суб'єктів території з метою підвищення якості життя місцевої громади та конкурентоспроможності регіону.

Для цього потрібно визначити найбільш перспективні напрямки і параметри розвитку економіки регіону, що забезпечать його економічне зростання. На їх основі повинні формуватися основні напрямки економічної діяльності регіону і обиратися стратегія досягнення цілей. Розробка стратегії передбачає визначення пріоритетних напрямків, цілей і завдань розвитку території, що віддзеркалюють і консолідують інтереси місцевих громад – населення, бізнесу, органів влади і громадських організацій. Тому має бути визначення економічних інтересів різних суб'єктів, виявлення взаємозв'язків і протиріч між ними і знаходження форм і методів впливу на поведінку окремих суб'єктів з метою вирішення протиріч і знаходження рішень, що забезпечать відповідний баланс інтересів. Стратегія соціально-економічного розвитку регіону повинна формуватися з урахуванням інтересів суб'єктів регіонального відтворювального процесу (включаючи бізнес-співтовариство, органи управління, громадські організації). Так, на етапі розробки концепції соціально-економічного розвитку формуються й обґрунтовуються цілі і пріоритети регіональної соціально-економічної політики, способи їх досягнення, найважливіші завдання тощо. Розробляється стратегія соціально-економічного розвитку регіону. Основними завданнями розробки стратегічного плану соціально-економічного розвитку регіону є оцінка поточного стану і перспектив його розвитку, формулювання стратегічних проблем, визначення стратегічних цілей, розробка стратегії досягнення цих цілей і контроль за їх виконанням і коректування внаслідок відхилення.

Основною метою соціально-економічного розвитку регіону є поліпшення якості життя населення. Цей процес має три найважливіші складові:

- підвищення доходів, поліпшення здоров'я населення і підвищення рівня його освіти;
- створення умов, які сприяють зростанню самоповаги людей в результаті формування соціальної, політичної, економічної та інституційної систем, орієнтованих на повазі до людської гідності;
- збільшення прав громадян, їх особистої і економічної свободи.

Конкретизація цілей соціально-економічного розвитку регіону передбачає:

- зменшення бідності,
- поліпшення освіти, харчування та охорони здоров'я,
- оздоровлення навколишнього середовища,
- забезпечення рівності можливостей,
- збагачення культурного життя населення.

При розробці програм економічного і соціального розвитку регіону доцільно використовувати відповідне законодавство України [10-11]. У програмі економічного і соціального розвитку регіону має бути відображено:

- аналіз соціально-економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці за попередній і поточний роки та характеристика головних проблем розвитку її економіки та соціальної сфери;
- стан використання природного, виробничого, науково-технічного та трудового потенціалу, екологічна ситуація у відповідній адміністративно-територіальній одиниці;
- можливі шляхи розв'язання головних проблем розвитку економіки і соціальної сфери відповідної адміністративно-територіальної одиниці;
- цілі та пріоритети соціально-економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці в наступному році;
- система заходів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо реалізації соціально-економічної політики з визначенням термінів виконання та виконавців;
- основні показники соціально-економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці;
- дані про отримання та використання доходів від розпорядження об'єктами права комунальної власності, ефективності використання об'єктів права комунальної власності, показники розвитку підприємств та організацій, що є об'єктами права комунальної власності.

Деталізація результатів реалізації стратегії розвитку регіону може бути відображена через наступні показники:

- валовий регіональний продукт (у фактичних цінах) у розрахунку на одну особу;
- обсяг реалізованої інноваційної продукції;
- кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення;
- наявний дохід у розрахунку на одну особу;
- обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) у розрахунку на одну особу населення наростаючим підсумком з початку інвестування;
- обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу;
- демографічне навантаження населення віком 16-59 років на 1 тис. осіб постійного населення;
- загальний коефіцієнт вибуття сільського населення (вибуття із сільської місцевості на 1 тис. наявного сільського населення);
- загальний коефіцієнт смертності (смертей на 1 тис. наявного населення);
- рівень безробіття населення віком 15-70 років, визначений за методологією міжнародної організації праці;
- щільність автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення з твердим покриттям;
- питома вага утилізованих відходів;
- питома вага площі природно-заповідного фонду.

В стратегічному управлінні значна увага приділяється наступним показникам:

- виявлення проблеми, що дає змогу сформулювати довгострокові напрямки, пов'язані з соціально-економічним розвитком регіону та зайняти певну позицію на ринку;
- виявлення необхідних змін протягом певного періоду, постановка цілей розвитку на перспективу;
- визначення ключових стратегій, проведення аналізу як внутрішнього, так і зовнішнього середовища;
- реалізація розроблених стратегій, що полягає у приведенні їх в дію і отриманні необхідних соціально-економічних результатів в запланованому періоді;
- управління змінами, що виникли під час виконання програм і їх коригування.

Отже, стратегічне управління регіоном розглядається як сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних управлінських процесів, що складаються з:

- аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища регіону;
- визначення місії регіону, цілей стратегії його розвитку;
- вибору стратегії функціонування і розвитку регіону;
- реалізації стратегії розвитку регіону;
- оцінки реалізації стратегії розвитку регіону;
- контролю за виконанням.

Усе це зумовлює активну трансформацію форм взаємодії держави та регіонів. Центр взаємодії активно переміщується в економічну сферу, породжуючи нові тенденції, котрі можна визначити як процес економічної регіоналізації. Цей складний процес розвивається в двох напрямках:

- по-перше, триває регіоналізація проведених реформ, пов'язана з самовизначенням регіонів, урахуванням специфіки регіонів у здійсненні структурної, інвестиційної та соціальної політики на

основі розробки спеціальних програм розвитку регіонів, перенесенням низки напрямків реформи на регіональний рівень (підприємництво, соціальне забезпечення економіки);

- по-друге, вирішується завдання створення нової просторової інтеграції економіки, що вимагає: формування ефективного державного механізму горизонтальної взаємодії регіонів; розвитку територіального поділу праці; створення єдиного інноваційно-інвестиційного простору; попередження розпаду міжрегіональних зв'язків.

Сучасна концепція регіонального розвитку на перше місце висуває не галузь, а територію як проект або комплекс проектів, оскільки проектно-територіальний підхід забезпечує велику результативність вирішення завдань регіонального розвитку за рахунок отримання синергетичного ефекту синхронізації галузевих стратегій, що реалізуються в певному регіоні. Проектний підхід до управління регіональною економікою – це принцип впливу держави на територіальний розвиток за допомогою прямої підтримки реалізації інноваційно-інвестиційних проектів, що здійснюється на основі приватно-державного партнерства.

Такий підхід до територіального управління означає максимальну реалізацію конкурентних переваг регіону на основі виділення ключових пріоритетів, що дозволяє сфокусувати зусилля на перспективних сферах діяльності. Використання проектно-територіального принципу усуває системні суперечності, тим самим сприяючи розвитку регіону. В умовах дефіциту бюджету окремих регіонів реалізація проектного принципу державного управління здійснюється у формі проектного фінансування. Ключовим результатом застосування такого механізму є активізація розвитку середнього і малого бізнесу в регіоні.

Складність сучасного етапу соціально-економічного розвитку суспільства полягає в тому, щоб встановити раціональні зв'язки між основними структуроутворюючими елементами економічного механізму. При цьому економічний механізм повинен будуватися з урахуванням специфічних особливостей регіонів, що дасть змогу повніше узгодити регіональні інтереси з державними. Він дасть можливість більш цілеспрямовано і адресно вдосконалювати взаємини всіх елементів регіонального ринку, враховувати умови їх функціонування і потреби, а також підсилює економічні взаємозв'язки в регіонах і одночасно призводить до розвитку економічної відособленості останніх. Відособленість регіонів – це протиріччя, яке вимагає негайного подолання. Однак розвиток місцевого самоврядування та необхідність самозабезпечення можуть прискорити розвиток економіки за рахунок активізації внутрішніх сил регіонів і більш повної реалізації їх економічних інтересів під дією різноманітних чинників і наявного потенціалу.

Тобто, розвиток регіональної системи – це процес вирішення соціально-економічних протиріч між різними складовими структурами регіонального відтворювального процесу, в результаті якого встановлюється відповідність рівня і структури продуктивних сил регіону та економічних відносин. Ці протиріччя визначають взаємозалежності, що виникають як при виборі пріоритетів і реалізації цілей і завдань стратегії, так і при забезпеченні умов ефективного функціонування регіональної системи. Методологічно правомірно насамперед досліджувати цільові протиріччя регіонального аспекту суспільного відтворення, на основі яких стає можливим досягнення двох результатів:

– чітко визначається місце регіональної системи у вирішенні загальнодержавних завдань регіональної політики і тим самим – необхідні умови для їх вирішення;

– забезпечення узгодженої взаємодії всіх ланок регіональної економіки, заснованої на збалансованості пропорцій регіонального відтворювального процесу, що є неодмінною умовою для досягнення стратегічних цілей розвитку регіону.

Механізм управління регіоном повинен враховувати не тільки поточні методи і інструменти, але і стратегічне управління, орієнтоване на довгострокове мислення. Отже, модель управління стійким розвитком регіону в обов'язковому порядку повинна бути заснована на стратегічному управлінні. При цьому стратегія розвитку суб'єктів господарювання може бути ефективною лише в тому випадку, якщо буде використовувати принципи і закони суспільного відтворення з відображенням внутрішніх взаємозв'язків і взаємозалежностей регіональної системи.

Це сприятиме формуванню нових напрямків розвитку економічних відносин в регіоні, що впливають на розробку і реалізацію стратегії:

– підвищення ролі регіонального бюджету в регіональному відтворювальному процесі на основі зміни умов формування джерел доходів;

– розширення розподільних і перерозподільних процесів між суб'єктами регіональної системи в результаті різних форм державно-приватного партнерства, пайової участі, організації фондів регіонального розвитку;

– посилення економічного впливу регіональних органів управління на процеси перерозподілу фінансових ресурсів у результаті стимулюючої ролі плати за регіональні ресурси, місцевих податків і зборів, випуску регіональних цінних паперів та ін.

Стратегія соціально-економічного розвитку регіону в сучасних умовах покликана виконувати інтеграційні функції, спрямовані на забезпечення взаємодії різних рівнів управління і суб'єктів господарювання, представлених на території, з метою збалансування їх інтересів.

Так, в умовах економічної кризи ефективна кооперація бізнес-процесів суб'єктів господарювання усередині однієї галузі дозволяє досягати певних конкурентних переваг: зниження витрат, впровадження нових технологій та розробка інноваційних товарів, залучення інвестицій. Така кооперація можлива шляхом створення агропромислових кластерів у регіонах. Кластерний підхід дає змогу сформуванню комплексний погляд на державну політику розвитку регіону з урахуванням потенціалу зростання регіональних економічних суб'єктів. У результаті цього кластери є основою ефективного економічного розвитку території регіонів і сприяють ефективності розвитку галузі, агропромислового комплексу і держави загалом. Модель інтеграції інтересів влади й аграрного бізнесу в рамках кластерів представлена на рис. 1.

Рис. 1. Модель впливу кластера на розвиток регіону

Джерело: авторська розробка

Одним з перспективних напрямів агропромислових формувань є створення кластера – Центр (біржа) інновацій. На відміну від звичайних форм кооперації та інтеграції, кластерні системи характеризуються такими особливостями: наявність великої організації-лідера, що визначає довгострокову господарську, інвестиційну та іншу стратегію всього кластера; територіальна локалізація основної маси суб'єктів-учасників господарювання кластера; стійкість господарських зв'язків учасників кластерної системи; довгострокова координація учасників кластера в рамках виробничих програм, інноваційних процесів, контролю якості та ін.

Так, Тернопільським національним економічним університетом спільно з Департаментом агропромислового розвитку Тернопільської обласної державної адміністрації розроблено програму створення і розвитку «Центру (біржі) інновацій» в Тернопільській області, котра спрямована на всебічну підтримку аграрного бізнесу та забезпечення стабільності його розвитку шляхом впровадження інноваційних технологій у виробничу діяльність, сприятиме розвитку підприємництва та зростанню доходів населення сільських територій.

Метою програми створення і розвитку «Центру (біржі) інновацій» є цілеспрямована підтримка дрібнотоварного виробника сільськогосподарської продукції для відродження регіону, що планується здійснити шляхом:

- розвитку малого аграрного бізнесу області на основі застосування нових інноваційних підходів та ідей;
- консалтингової підтримки дрібнотоварного виробництва;
- інтелектуального супроводу бізнес-проектів;
- патентування новітніх і перспективних розробок, трансферу інновацій;
- задоволення потреб сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення у підвищенні рівня знань та удосконаленні навичок прибуткового господарювання;
- вирішення екологічних питань забруднення довкілля;
- поліпшення добробуту населення та розвитку соціальної сфери села;

розвитку несільськогосподарського підприємництва на сільських територіях;

– розвитку місцевих ремесел.

Функціонування «Центру (біржі) інновацій» надасть можливість створити систему взаємовигідних відносин між виробниками та споживачами інноваційної продукції. «Центр (біржа) інновацій» стане не лише місцем для проведення операцій купівлі-продажу, а й сервісом, який даватиме доступ до інформації про інноваційно-інвестиційні проекти в аграрному бізнесі.

Основні шляхи досягнення розвитку малого агробізнесу на селі за участю «Центру (біржі) інновацій» передбачають:

– розробка бізнес-планів на інноваційній основі для аграрного бізнесу;
– запровадження на селі інноваційних технологій у підприємстві;
– надання підтримки при реалізації інноваційно-інвестиційних проектів;
– стимулювання розвитку сервісу для надання господарствам населення агротехнічних послуг на інноваційній основі;

– сприяння пошуку і створенню нових робочих місць;

– розповсюдження консалтингових і дорадчих послуг із створення та реалізації бізнес-проектів;

– сприяння трансформації господарств населення у підприємницькі структури;

– здійснення заходів щодо підвищення рівня кваліфікації суб'єктів підприємницької діяльності у сільській місцевості;

– забезпечення в отриманні необхідних знань для ведення підприємницької діяльності.

Основними завданнями програми є:

– розробка бізнес-планів і проектів для розвитку малого аграрного бізнесу;

– зростання чисельності підприємців у сільській місцевості;

– виробництво органічних добрив на інноваційній основі;

– екологізація докільля і вирішення проблем щодо сміття і неприємного запаху навколо тваринницьких ферм і переробних підприємств;

– впровадження нових видів і технологій переробки сировини та виробництва продуктів на інноваційній основі;

– розвиток органічного виробництва продуктів харчування;

– підвищення добробуту сільського населення.

Виконання Програми здійснюватиметься за такими напрямками:

– створення «Центру (біржі) інновацій» (банку бізнес-ідей) у сфері аграрного бізнесу;

– купівля-продаж інноваційних проектів, їх супровід;

– проведення круглих столів, конференцій, конгресів, форумів, спеціально організованого навчання в сфері аграрного бізнесу;

– виставкова діяльність інноваційної продукції для малого бізнесу.

Передбачається консультування з питань формування системи підвищення родючості ґрунту; обслуговування галузей тваринництва та переробки її продукції, що дасть можливість нарощувати поголів'я сільськогосподарських тварин, підвищувати їх продуктивність, переробляти сільськогосподарську продукцію, сформувати конкурентоспроможний аграрний сектор. На цій основі буде активізуватись ініціатива та зацікавленість бізнесових структур і жителів області в екологізації докільля, у вирощуванні сільськогосподарської сировини, її переробці та реалізації на внутрішніх і зовнішніх ринках, покращиться соціальний захист населення, будуть створені нові робочі місця.

Виконання програми дасть змогу:

– створити новітній центр розробки і реалізації інноваційних технологій і бізнес-проектів в малому агробізнесі області;

– виявити перспективні інноваційні технології для впровадження у бізнес;

– впроваджувати бізнес-проекти у рослинництво, тваринництво, переробну галузь, охорону ґрунтів і докільля;

– забезпечити розробку бізнес-планів для ведення бізнесу;

– розвивати місцеві промисли;

– створити банк інноваційних бізнес-проектів;

– покращити умови ведення бізнесу;

– забезпечити інформованість потенційних підприємців щодо бізнес-проектів;

– створити постійно діючі виставкові зали для інформування про інноваційні розробки і технології;

– забезпечити навчання підприємців для малого аграрного бізнесу;

– провести перепідготовку фахівців департаменту агропромислового розвитку обласної державної адміністрації;

– створити консалтинговий центр для консультування підприємців;

– запровадити бізнес-інкубатор для розвитку підприємництва.

Висновки з проведеного дослідження. Стратегія управління – це управлінська діяльність, котра спрямована на досягнення встановлених цілей у рамках умов нестабільного конкурентного

зовнішнього середовища. Стратегічний підхід до процесу управління соціально-економічним розвитком регіону передбачає використання принципів, програм і методів, застосування яких забезпечує планування розвитку соціально-економічної системи на середньострокову або довгострокову перспективу. Соціально-економічна політика регіону може змінюватися в залежності від багатьох чинників: географічного положення, галузевої структури економіки і відповідного типу регіону, соціально-демографічного складу населення, рівня кваліфікації його працездатної частини тощо.

Стратегічне управління територіальним розвитком може включати в себе наступні основні елементи:

- визначення і вибір пріоритетів довгострокового соціально-економічного розвитку регіонів;
- розробка стратегії територіального розвитку країни;
- прийняття та реалізація промислової, фінансово-кредитної, соціальної та зовнішньоекономічної політик в рамках загальної стратегії;
- розробка і реалізація програм з підтримки та розвитку підприємництва в регіонах;
- розробка цільових науково-технічних та інвестиційних програм;
- розвиток державного сектора економіки.

Формування механізму стратегічного управління регіону вимагає дотримання системного підходу при вирішенні проблем, визначених принципів, формування правильної методології та врахування основних недоліків організації стратегічного управління соціально-економічним розвитком регіонів в Україні.

На сучасному етапі для забезпечення сталого розвитку регіонів необхідно поєднання трьох основних складових: створювати умови для розвитку стратегічного партнерства влади і бізнесу на взаємовигідній основі; організаційні перетворення в адміністративному апараті; забезпечення всебічного аналізу ефективності та результативності управління на основі створення комплексної системи показників, що дозволяють оцінити характер і наслідки взаємовпливу чинників на регіональний розвиток.

Бібліографічний список

1. Бутко М. П. Інтелектуальний капітал як чинник модернізації регіонального економічного простору: [монографія] / М. П. Бутко, О. В. Попело; [під ред. наук. кер. д-ра екон. наук, проф. М. П. Бутка]. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2014. – 372 с.
2. Жаліло Я. А. Післякризовий розвиток економіки України / Я. А. Жаліло, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська. – К. : НІСД, 2011. – 66 с.
3. Розвиток сільських територій в контексті міжнародного співробітництва / А. В. Ключник, І. О. Іртищева, О. В. Шебаніна та ін. – Миколаїв : ТОВ “Дизайн та поліграфія”, 2013. – 336 с.
4. Мікловда В. П. Можливості та обструкції розвитку інноваційного потенціалу Закарпаття як фактора регіональної конкурентоспроможності / В. П. Мікловда, Н. Ю. Кубіній, С. І. Мошак // Економіка промисловості. – 2015. – № 1 (69). – С. 31-39.
5. Монастирський Г. Л. Модернізаційна парадигма управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня [Текст] : монографія / Г. Л. Монастирський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – 464 с.
6. Стельмашук А. М. Важливі аспекти формування і функціонування місцевого самоврядування територіальних громад / А. М. Стельмашук // Інноваційна економіка. – 2016. – № 1-2 (61). – С. 131-140.
7. Язлюк Б. О. Інноваційно-інвестиційні та прикладні соціально-економічні стратегії розвитку регіонів з інтенсивним використанням природних ресурсів [Текст] / Б. О. Язлюк // Наука молода. – 2015. – № 22. – С. 50-57.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ : Ірпінь; ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
9. Богуславська С. І. Ключові елементи стратегічного управління розвитком регіональних соціально-економічних систем. Глобальні та національні проблеми економіки С. І. Богуславська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/118.pdf>.
10. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23 березня 2000 року № 1602-III та з доповненнями від 17.05.2012 (в редакції Закону № 4731-VI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
12. Розпорядження Тернопільської обласної державної адміністрації «Про організацію виконання програми створення і розвитку Центру (біржі) інновацій у Тернопільській області на 2016-2019 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oda.te.gov.ua/data/upload/catalog/main/ua/56954/_248.pdf

References

1. Butko, M.P. and Popelo, O. V. (2014), *Intelektualnyi kapital yak chynnyk modernizatsii rehionalnoho ekonomichnoho prostoru* [Intellectual capital as a factor of modernization of the regional economic space], Aspekt-Polihraf, Nizhyn, Ukraine, 372 p.
2. Zhalilo, Ya.A., Pokryshka, D.S. and Belinska, Ya.V. (2011), *Pisliakryzovyi rozvytok ekonomiky Ukrainy* [Post-crisis economic development of Ukraine], NISD, Kyiv, Ukraine, 66 p.
3. Kliuchnyk, A.V., Irtysheva, I.O. and Shebanina, O.V. (2013), *Rozvytok silskykh terytorii v konteksti mizhnarodnoho spivrobotnytstva* [Development of rural areas in the context of international cooperation], TOV "Dyzain ta polihrafiia", Mykolaiv, Ukraine, 336 p.
4. Miklovda, V.P., Kubinii, N.Yu. and Moshak, S.I. (2015), "Opportunities and obstruction of the development of the innovative potential of Transcarpathia as a factor of regional competitiveness", *Ekonomika promyslovosti*, no.1 (69), pp. 31-39.
5. Monastyrskyi, H.L. (2010), *Modernizatsiina paradyhma upravlinnia ekonomichnym rozvytkom terytorialnykh spilnot bazovoho rivnia* [Modernization paradigm of management of economic development of territorial communities of the basic level], TNEU, Ternopil, Ukraine, 464 p.
6. Stelmashchuk, A.M. (2016) "The important aspects of the formation and functioning of local self-government of territorial communities", *Innovatsiina ekonomika*, no. 1-2 (61), pp. 131-140.
7. Yazliuk, B.O. (2015), "Innovation-investment and applied socio-economic strategies for the development of regions with intensive use of natural resources", *Nauka moloda*, no. 22, pp. 50-57.
8. Busel, V.T. (2005), *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Great Dictionary of the Ukrainian language], Irpin, Kyiv, Ukraine, 1728 p.
9. Bohuslavska, S. I. (2016) "Key elements of strategic management of the development of regional socio-economic systems", available at: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/118.pdf> (access date December 24, 2017).
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On state forecasting and development of programs of economic and social development of Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1602-14> (access date December 24, 2017).
11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Resolution "On Approval of the State Strategy for Regional Development for the period up to 2020", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF> (access date December 24, 2017).
12. Ternopil Regional State Administration (2017), Order "On the organization of implementation of the program for the creation and development of the Center (stock exchanges) of innovations in the Ternopil region for 2016-2019", available at: http://www.oda.te.gov.ua/data/upload/catalog/main/ua/56954/_248.pdf (access date December 24, 2017).

Пуцентайло П.Р., Гуменюк О.О. ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМИ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Мета. Формування програми стратегії економічного розвитку регіону у контексті створення кластеру з підтримки аграрного бізнесу та забезпечення його стабільності.

Методика дослідження. Методологія дослідження базувалась на системному підході, що дало можливість розглядати становлення стратегії розвитку регіону з системно-функціональної точки зору та узагальнити понятійно-категоріальний апарат. В процесі дослідження використовувалися загальнонаукові прийоми та специфічні методи наукового пізнання. Зокрема, застосовувався монографічний метод та метод узагальнень – для зіставлення понять «стратегічне управління» та «економічний розвиток регіону»; метод аналізу та синтезу – для виокремлення найвагоміших сутнісних чинників дефініції «стратегія управління економічним розвитком регіону».

Результати. Обґрунтовано сутність стратегічного управління, виокремлено стратегічний підхід щодо економічного розвитку регіону. Узагальнено термінологію понятійного апарату виходячи з наявних концептуальних позицій моделі розвитку. Обґрунтовано можливість застосування проектно-територіального підходу до управління регіональною економікою у контексті окремої області України. Виділено основні складові системи стратегічного управління економічним розвитком регіону.

Наукова новизна. Уточнено зміст поняття «стратегічне управління економічним розвитком регіону», як сукупність програм, принципів, методів і прийомів, за допомогою яких керівництво планує розвиток певної соціально-економічної системи на середньострокову або довгострокову перспективу. Розроблено модель кластеру регіонального розвитку. Обґрунтовано доцільність розвитку Центру (біржа) інновацій у Тернопільській області.

Практична значущість. Результати та висновки дослідження можуть бути використані при розробці регіональної програми економічного розвитку окремими установами чи органами державної влади на перспективу.

Ключові слова: стратегія, стратегічне управління, регіон, економічний розвиток регіону, кластер, центр (біржа) інновацій.

Putsenteilo P.R., Humeniuk O.O. FORMATION OF THE MANAGEMENT STRATEGY PROGRAM OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGION

Purpose. The aim of the article is to form the program of the strategy of economic development of the region in the context of creating a cluster to support agricultural business and ensure its stability.

Methodology of research. The methodology of the research was based on a systematic approach, which made it possible to consider the formation of a strategy for the development of the region from the system-functional point of view and to generalize the conceptual and categorical apparatus. General scientific techniques and specific methods of scientific knowledge are used in the process of research. In particular, the monographic method and the method of generalizations are used - for comparing the concepts of "strategic management" and "economic development of the region"; the method of analysis and synthesis – to distinguish the most important essential factors of the definition "strategy for managing the economic development of the region".

Findings. The essence of strategic management is substantiated; the strategic approach to economic development of the region is outlined. The terminology of the conceptual apparatus is generalized based on the existing conceptual positions of the development model. The possibility of applying a design-territorial approach to regional economy management in the context of a separate region of Ukraine is substantiated. The main components of the strategic management system of economic development of the region are highlighted.

Originality. The content of the concept "strategic management of economic development of the region" as a set of programs, principles, methods and techniques by which the management plans to develop a certain social and economic system in the medium to long term is specified. The model of the regional development cluster is developed. The expediency of development of the Center (stock exchange) of innovations in the Ternopil region is substantiated.

Practical value. The results and conclusions of the study can be used in the development of a regional economic development program by individual institutions or state authorities for the future.

Key words: strategy, strategic management, region, economic development of the region, cluster, center (stock exchange) of innovations.

Пуцентайло П.Р., Гуменюк А.А. ФОРМИРОВАНИЕ ПРОГРАММЫ СТРАТЕГИИ УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ РЕГИОНА

Цель. Формирование программы стратегии экономического развития региона в контексте создания кластера по поддержке аграрного бизнеса и обеспечения его стабильности.

Методика исследования. Методология исследования основана на системном подходе, что позволило рассматривать становление стратегии развития региона с системно-функциональной точки зрения и обобщить понятийно-категориальный аппарат. В процессе исследования использовались общенаучные приемы и специфические методы научного познания. В частности, применялся монографический метод и метод обобщений – для сопоставления понятий «стратегическое управление» и «экономическое развитие региона»; метод анализа и синтеза – для выделения важных сущностных факторов дефиниции «стратегия управления экономическим развитием региона».

Результаты. Обоснованно сущность стратегического управления, выделен стратегический подход к экономическому развитию региона. Проведен обзор терминологии понятийного аппарата исходя из имеющихся концептуальных позиций модели развития. Обоснована возможность применения проектно-территориального подхода к управлению региональной экономикой в контексте отдельной области Украины. Выделены основные составляющие системы стратегического управления экономическим развитием региона.

Научная новизна. Уточнено содержание понятия «стратегическое управление экономическим развитием региона» как совокупность программ, принципов, методов и приемов, с помощью которых руководство планирует развитие определенной социально-экономической системы на среднесрочную или долгосрочную перспективу. Разработана модель кластера регионального развития. Обоснована целесообразность развития Центра (биржа) инноваций в Тернопольской области.

Практическая значимость. Результаты и выводы исследования могут быть использованы при разработке региональной программы экономического развития отдельными учреждениями или органами государственной власти на перспективу.

Ключевые слова: стратегия, стратегическое управление, регион, экономическое развитие региона, кластер, центр (биржа) инноваций.